

MentEd

Mentalisierungsbasierte Pädagogik

Erasmus+-mentaliseringsstraining voor opvoeders

Module 2: Epistemisch vertrouwen, mentaliseringsstoornissen, hechtingsactivatie en stress

Module 2

Structuur

Doelstellingen

1. Communicatie, epistemisch vertrouwen en sociaal leren
2. Effectief en niet-effectief mentaliseren
3. Falen in mentaliseren, hechtingsactivatie en stress (wanneer is sociaal leren niet meer mogelijk?)
4. Het waarnemen van niet-mentaliserende modi in zichzelf en anderen

Leerdoelen I

Theoretische grondslagen

- Onder welke voorwaarden kan leren beter en wat is hiervoor nodig?
- Wanneer is sociaal leren niet meer mogelijk?
- Wat zijn de verschillende facetten van mentaliseren?
- Wat gebeurt er bij een verstoring van de mentaliseringsfunctie?

Praktische aspecten

- Diagnostiek: Hoe herken je, in jezelf en in anderen, problemen met mentaliseren?
- Welke soorten niet-mentaliseren kunnen worden onderscheiden?

Epistemisch vertrouwen en kennisoverdracht

Epistemisch vertrouwen is het basisvertrouwen in een zorgfiguur als veilige bron van informatie.

Dit is een voorwaarde voor sociaal leren

Sperber et al., 2010

(De volgende tien dia's van H. Kirsch)

„Een natuurlijke geschiedenis van het menselijk denken “

„De mensen in vroegere tijden werden op een gegeven moment gedwongen tot coöperatieve manieren van leven [...] en daarom was hun denken meer gericht op het bedenken van manieren van samenwerking met anderen om gemeenschappelijke doelen te bereiken. Dat veranderde alles “ (Tomasello 2014, S. 18).

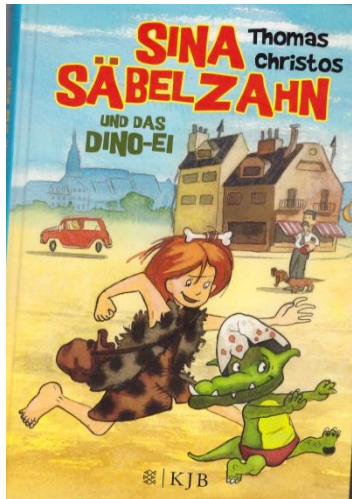
Michael Tomasello
Van 1998 tot 2018 co-directeur van
het Max Planck Instituut voor
Evolutionaire Antropologie in Leipzig

Maar hoe weten we van wie we kunnen leren??

Hoe verhoudt vertrouwen zich tot gehechtheid?

Ondoorzichtigheid van veel informatie + We hebben vertrouwde personen nodig die ons de verbanden uitleggen

Vor einem dünnen Baum ohne Blätter hielt sie kurz an. Der Baum leuchtete in drei Farben. Rot, wie das Feuer, Gelb wie die Sonne und Grün wie das Gras. Was sollte das nun wieder? Sina lief entschlossen auf das rote Licht zu, als eines der bunten Tiere – *Quiiiiiietsch!* – vor ihr zum Stehen kam.

»Sag mal, Mädchen, bist du blind? Die Ampel zeigt Rot!«, brüllte ein Mann aus dem Tier heraus.

»Immer schön freundlich sein!«, sagte Sina und zeigte ihm einen Vogel.

Epistemische waakzaamheid + communicatie

Leercultuur/
sociaal leren

Bescherming tegen misleiding

Storingen

*epistemische
Waakzaamheid*

- ✓ - Groepslidmaatschap
- ✓ - Binden
- ✓ - ogenschijnlijke stimuli
- ✓ - Mentaliseren

- Remming van sociaal leren / geslotenheid
- Lichtgelovigheid/naïviteit
- Isolatie
- Hypervigilantie

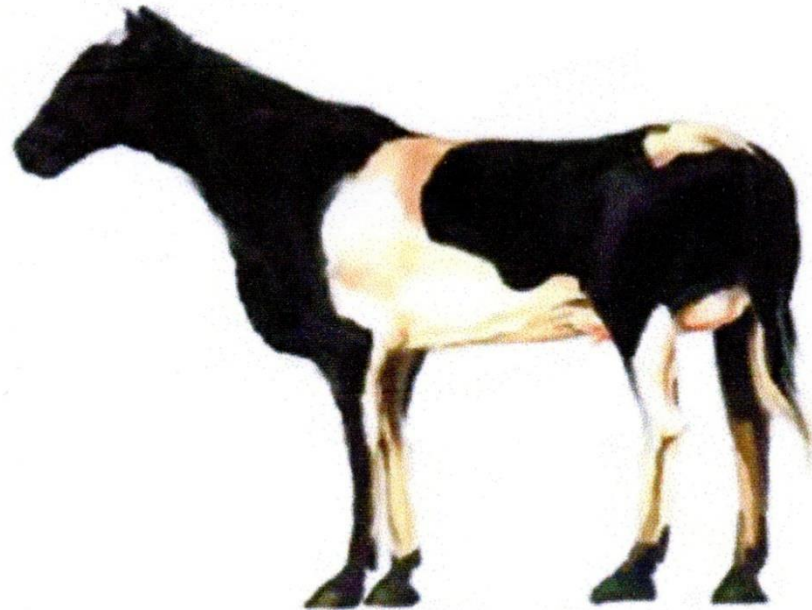

Epistemisch vertrouwen en hechting

Quelle: veggies-linz.at

Koe of paard? (Corriveau et al. 2009)

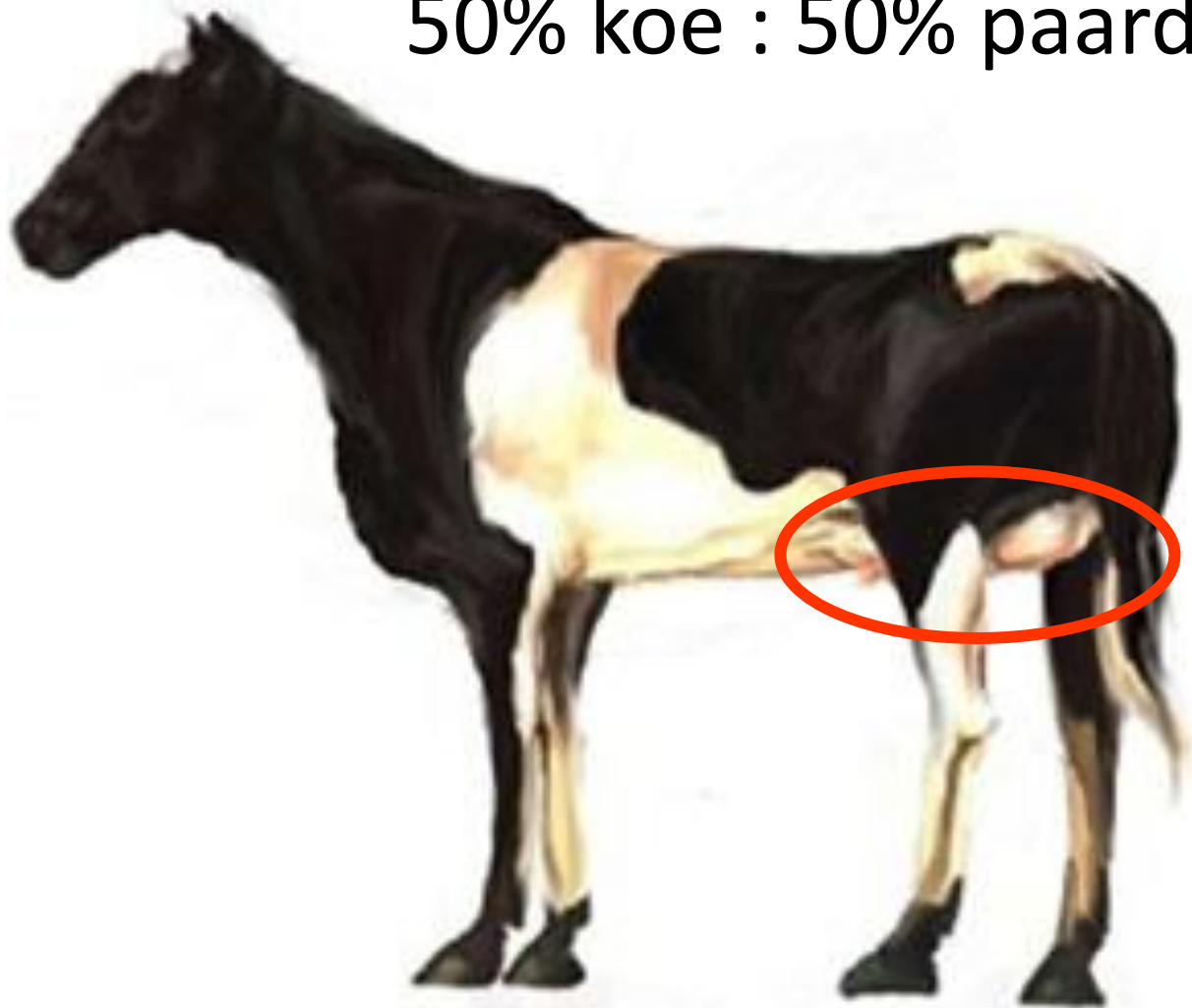

Kinderen van ongeveer 5-6 jaar moeten beslissen of een fantasiedier (bijv. 75% paard en 25% koe) nu paard of koe is.

De moeder en een vreemdeling noemen het object anders. De moeder noemt het bijvoorbeeld een koe, de vreemdeling een paard.

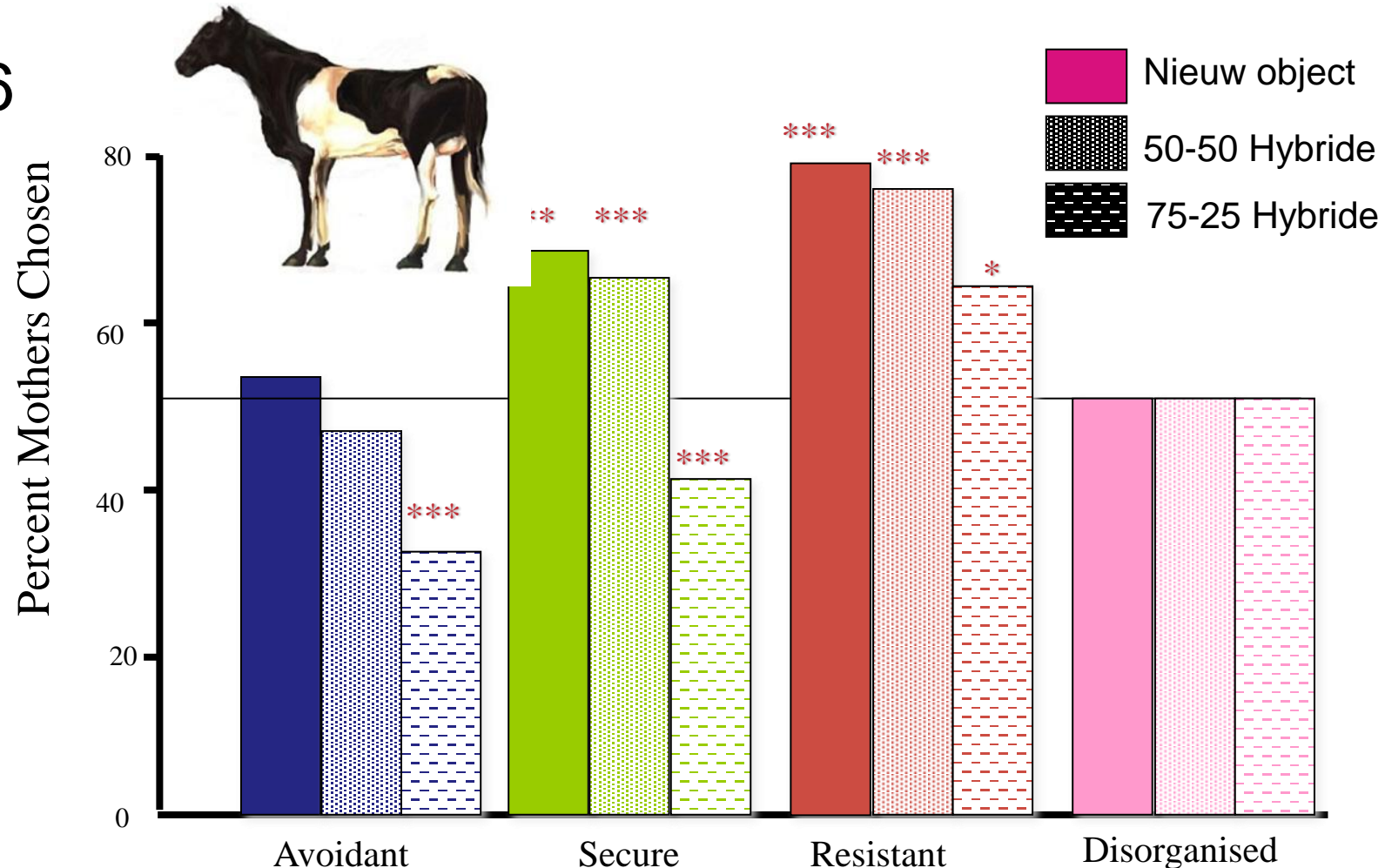
Voorbeeld: een 50:50 dier van Corriveau et al.

50% koe : 50% paard

Aandeel van de proeven waarop kinderen voor hun eigen moeder kozen voor informatie per hechtingsgroep en per taak

N=146

Corriveau, Harris, Meins et al.,
Child Dev., 80, 750-761.

Bijlage classificatie na 18 maanden

Epistemisch vertrouwen en binding

- Veilig gehechte kinderen reageren flexibel. Ze geven de voorkeur aan de verklaring van de moeder, maar vertrouwen op hun eigen perceptie als de verklaring van de moeder afwijkt van het objectieve beeld.
- Onveilig gehechte kinderen vertrouwen op het oordeel van de vreemdeling in plaats van dat van moeder en
- Onzeker ambivalent gehechte kinderen vertrouwen eerder op het oordeel van de moeder dan op dat van de vreemdeling, zelfs als dit oordeel duidelijk verkeerd is. Onzeker gehechte kinderen als geheel hebben weinig vertrouwen in hun eigen waarneming.
- **Vooraf gedesorganiseerde kinderen raken in stress (epistemische hypervigilantie) en isolatie omdat ze zichzelf of anderen niet kunnen vertrouwen.**

Module 2: 1. Epistemisch vertrouwen (EV) en sociaal leren

Communicatie, epistemisch vertrouwen en sociaal leren

EV beschrijft het proces van informatie- en kennisoverdracht als gekenmerkt door voldoende vertrouwen in de authenticiteit en goedbedoelde intentie van de bron (hier begrepen als de primaire hechtingsfiguren).

Dit gaat hand in hand met het erkennen van de persoonlijke relevantie van kennis die van de ene persoon op de andere wordt doorgegeven.

”

Zolang mensen erin slagen hun omgeving en zichzelf mentaliserend te interpreteren, voelen ze zich niet overgeleverd aan hun omgeving of aan zichzelf.

Groepstaak:

- Bespreek 15 minuten met elkaar welke (relatie)aspecten je belangrijk lijken om een succesvolle leersfeer te creëren!

De pedagogische houding wordt mogelijk gemaakt door ostensieve communicatiesignalen

---

Kinderen worden gekenmerkt door een soortspecifieke gevoeligheid voor bepaalde non-verbale ostensieve, d.w.z. intentie-duidelijk makende communicatiesignalen (Csibra & Gergely, 2009, 2011).

Deze omvatten bijvoorbeeld oogcontact, gerichte wijzende bewegingen of het individueel zingen van de stem van de moeder of, op verbaal niveau, het direct aanspreken van het kind bij naam

Module 2: 3. Epistemisch vertrouwen en sociaal leren

EV en kennisoverdracht

Zuigelingen en peuters worden bij voorkeur gevoelig voor deze eerder beschreven signalen als onderdeel van een communicatieve handeling (z.B. Egyed, Király & Gergely, 2013).

Dit verhoogt hun aandacht en waarschijnlijkheid van acceptatie van de informatie (Csibra & Gergely, 2009) - dit opent een soort "epistemische snelweg" (Fonagy, 2015). 'Ostensive' betekent een expliciete weergave van de intentie om te communiceren in de zin van: "Wat ik nu te delen heb, is belangrijk en specifiek voor jou bedoeld".

Epistemisch vertrouwen ontstaat vaak wanneer het kind via deze communicatiekanalen (ostensieve signalen) ervaart dat de verzorger de wereld probeert te zien (mentaliseren) door de ogen van het kind.

Module 2: 3. Epistemisch vertrouwen en sociaal leren

Evolutionair perspectief voor mentaliseren

De overlap tussen de neuronale locatie van het mentaliseren van het zelf en anderen legt een mogelijke verbinding met de intersubjectieve oorsprong van het zelf.

Evolutie heeft onze hersenen "voorgeprogrammeerd" voor psychosociale interventies (ervaren in relaties)

Er is een inherente aspiratie / overtuiging om te leren over ondoorzichtige mentale toestanden in onze sociale omgeving (in therapie of school en daarbuiten)

De gemakkelijkste manier om meer te weten te komen over psychologische constitutie is onder de voorwaarde van epistemisch vertrouwen -> **Generaliseerbaarheid wordt mogelijk gemaakt**

Excursus: gedeelde, gemeenschappelijke aandacht

Gedeelde aandacht (vgl. Tomasello)

Het gaat er niet alleen om naar hetzelfde te kijken.

Het gaat om een gedeelde ervaring in het kijken naar iets buiten jou en de ander

Het gaat om een reeks, om intensieve communicatie, waarvan bewezen is dat het gaat om

- We kijken naar hetzelfde en het heeft betekenis
- noch het object, noch het andere is uitwisselbaar of willekeurig
- De bereidheid om op te letten wordt vooraf gecontroleerd – ben je klaar om met me mee te kijken?

Veilige hechting en leren

Deze aspecten lijken grotendeels gevormd in de veilige relatie tussen moeder en kind: EV ontstaat hier omdat de "afzender zich herhaaldelijk betrouwbaar heeft getoond, geleid door goede bedoelingen, als een bron van betrouwbare kennis die op een algemene manier buiten de huidige context kan worden toegepast, en tegelijkertijd een adequate gevoeligheid toont voor twijfelachtige andere kennisbronnen." (Nolte & Fonagy, 2017).

Cognitief voordeel van veilig gehechte kinderen!

Herhaling

Module 1: Theoretische grondslagen van de mentaliseringsbenadering

Ontwikkelingspsychologische basisprincipes

"Mirroring" als sociale feedback in de context van affectregulering

Dubbele signalering: Effecten worden niet 1:1 gespiegeld, maar in een aangepaste vorm.

→ "Markeringsthese": Overdreven /uitgesproken ("gemarkeerde") spiegeling leidt tot een referentiële ontkoppeling (het kind kan een gemarkeerd effect ervaren in de "alsof" -module en het in de gewijzigde vorm in zichzelf verankeren).

→ Markering draagt bij aan het vermogen tot zelfregulering en de opleiding van secundaire vertegenwoordigingskantoren.

(Fonagy et al., 2018; Dornes, 2019)

Module 2: 3. Epistemisch vertrouwen en sociaal leren

EV en Mentaliseren

Als een kind ervaart dat het gementaliseerd wordt, verbetert diens begrip van de intenties van anderen (een reflecterend zelf kan ontstaan)

Tweelingstudies tonen aan dat dit geen genetisch proces is, maar van het kind wordt verlangd om strategieën te ontwikkelen, zodat hij kan omgaan met de ontwikkelingsniche waarin hij is geboren.

Het gevoel door de ander te worden waargenomen (d.w.z. gementaliseerd te worden) is het typische ogenschijnlijke signaal dat het onschadelijk is om te leren (van de ander) – een primair biologisch signaal

Module 2: 3. Epistemisch vertrouwen en sociaal leren

Hoe wordt EV gemaakt?

We hebben allemaal een **persoonlijk verhaal**

Het **begrijpen** van dit verhaal door een andere persoon genereert het **potentieel** voor epistemisch **vertrouwen**

De **perceptie** van dit begrip van het eigen verhaal door de ander genereert EV

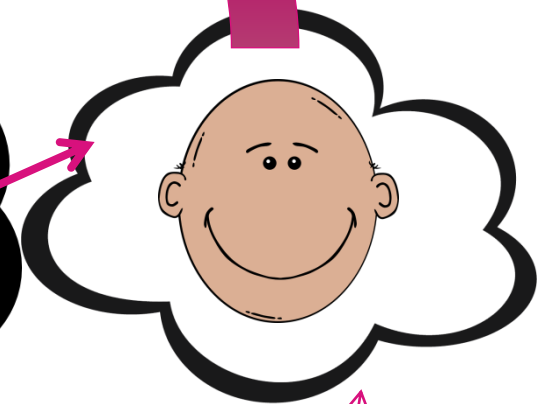
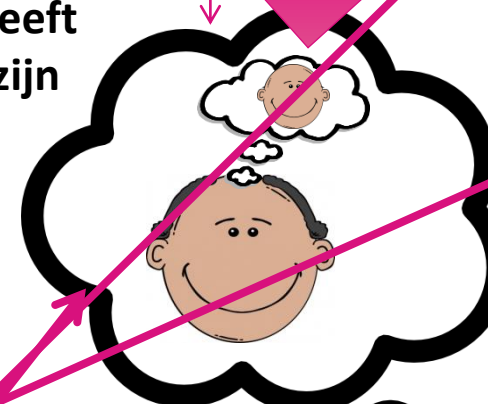
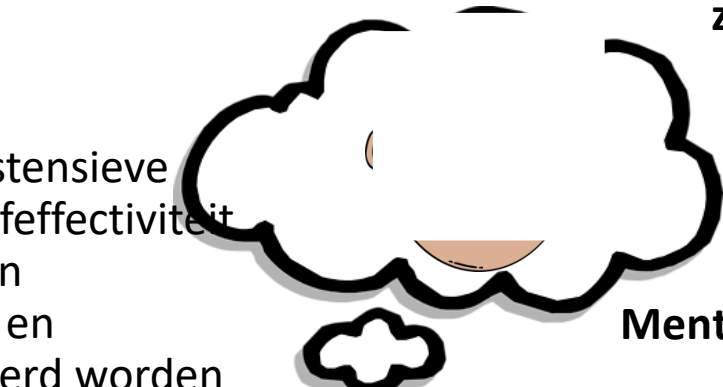

4. De epistemische match

2. Het beeld van de mediator uit het verhaal van de leerling

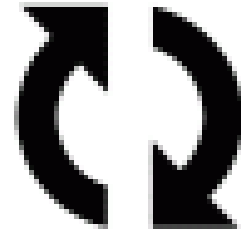
3. Het beeld van de leerling van welk beeld de bemiddelaar heeft gemaakt van zijn zelfverhaal

Effectieve ostensieve signalen: zelfeffectiviteit genereren en waarnemen en gementaliseerd worden in de ander

Mentalisatie (RF) noodzakelijk

Het ingebeelde zelfverhaal van de Leerlingen

5. Epistemische kanalen openen voor kennisoverdracht

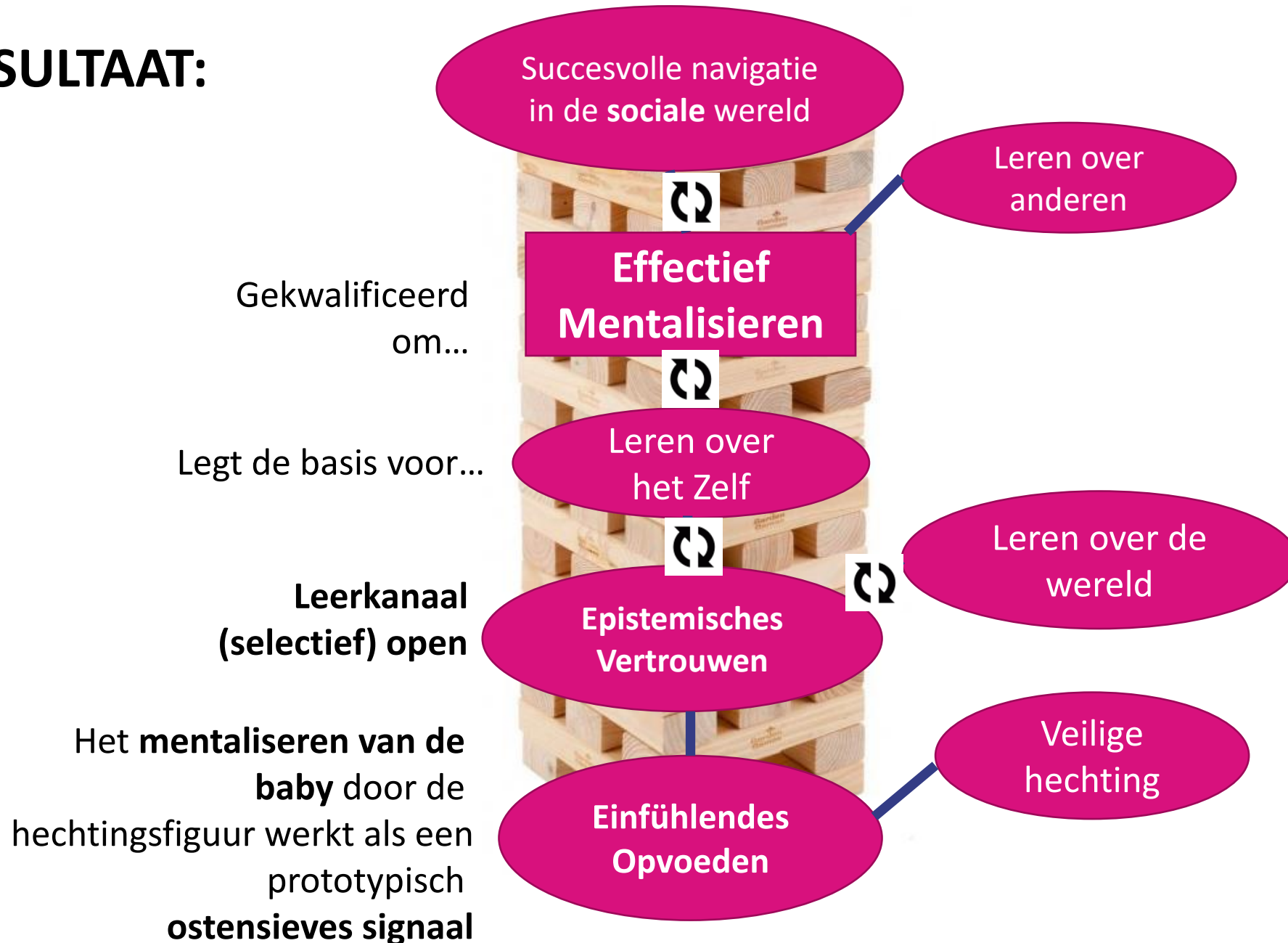

De bemiddelaar

De leerling

RESULTAAT:

Openheid naar de (sociale) omgeving is meestal adaptief...

Openheid naar de (sociale) omgeving is meestal adaptief...

Openheid naar de (sociale) omgeving is meestal adaptief...

...maar dat geldt ook voor hypervigilantie onder bepaalde omstandigheden

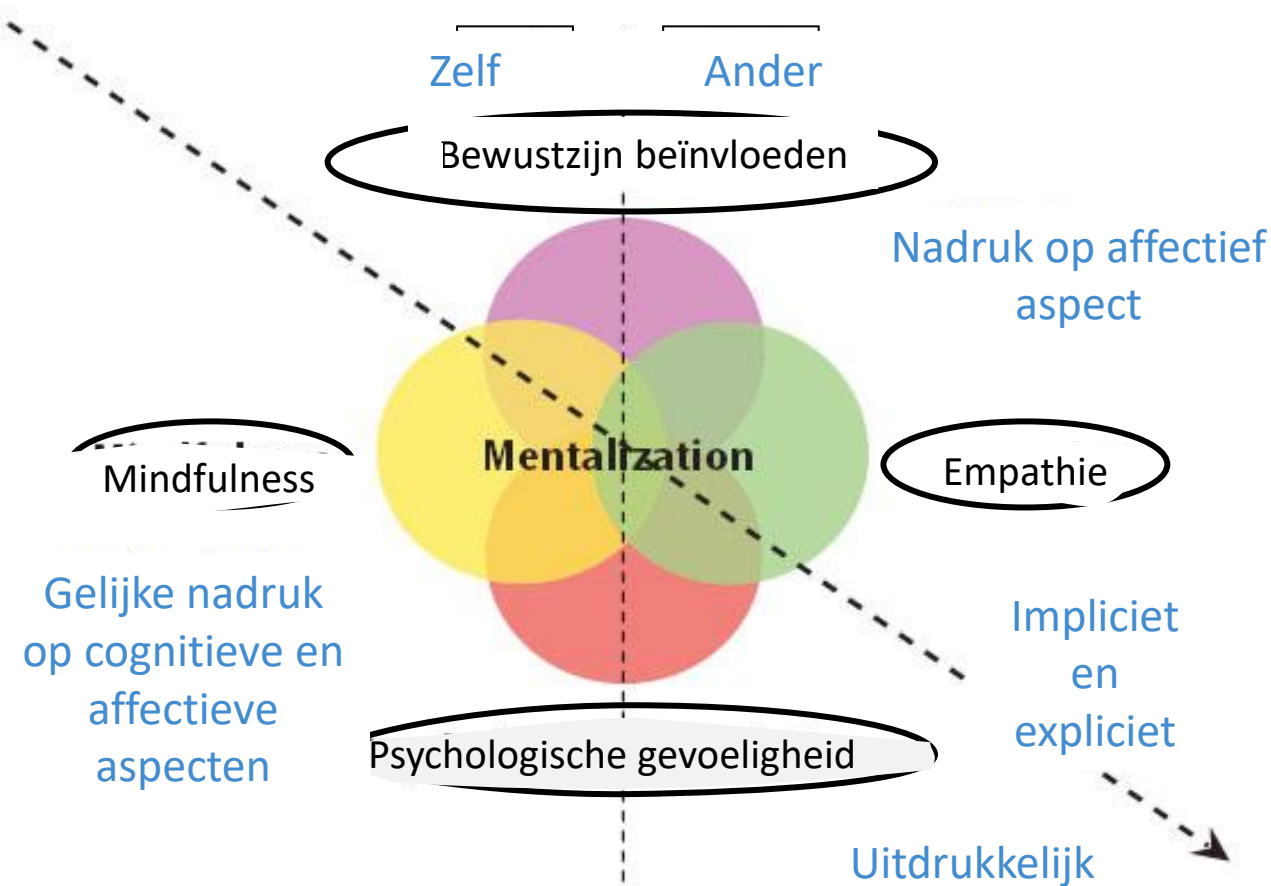

Sociaal leren herstellen

- Het herstellen van het vermogen om te mentaliseren (of de ervaring van gementaliseerd te zijn) brengt een persoon uit zijn epistemisch isolement.
- We moeten nieuwe relaties en leerervaringen hebben om te veranderen (gedrag, kennisabsorptie, begrip van onszelf en anderen))
- We moeten in staat zijn om betrokken te raken bij deze ervaringen of ze opnieuw of opnieuw te leren

Verhaal: Mentaliseren en overlappende constructen

Vier dimensies

---

implizit
automatisch

nach innen
fokussiert

auf das Selbst
bezogen

kognitiver
Prozess

explizit
kontrolliert

nach außen
fokussiert

auf die
Anderen
bezogen

affektiver
Prozess

Samenvatting

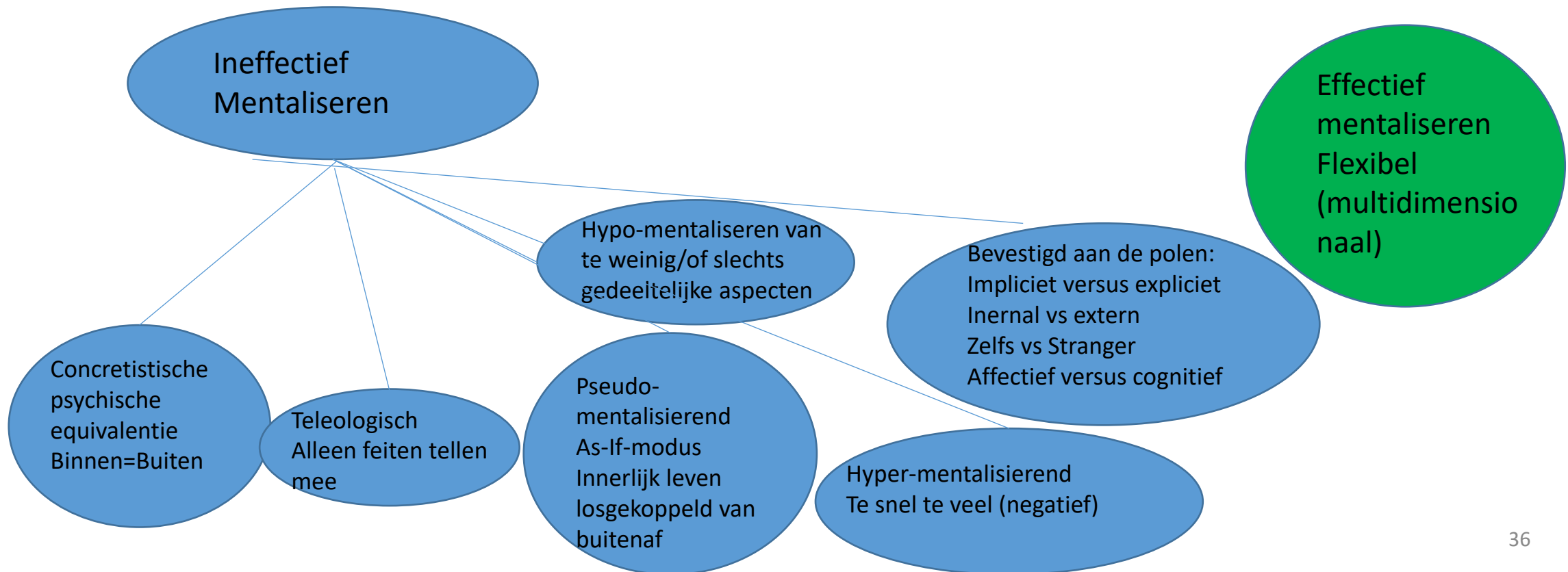
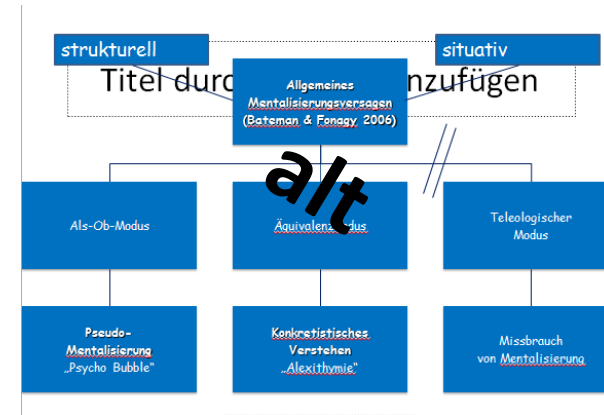

Expliciet mentaliseren is een relatief bewust, weloverwogen en reflexief proces. Impliciet mentaliseren in interpersoonlijke interacties vindt voornamelijk automatisch en niet-reflexief plaats. Expliciet mentaliseren heeft betrekking op impliciet mentaliseren zoals declaratief op procedureel geheugen.

Naar binnen gerichte processen gaan hand in hand met aandacht voor de innerlijke psychische werelden van het zelf en anderen, terwijl naar buiten gerichte processen gebaseerd zijn op aandacht voor externe, fysieke en meestal visuele kenmerken van andere individuen, het zelf of de gemeenschappelijke interactie..

Allen, J., Fonagy, P., Bateman, A.: Mentaliseren in der psychotherapeutischen Praxis. Stuttgart 2011

Kenmerken

Effectief mentaliseren

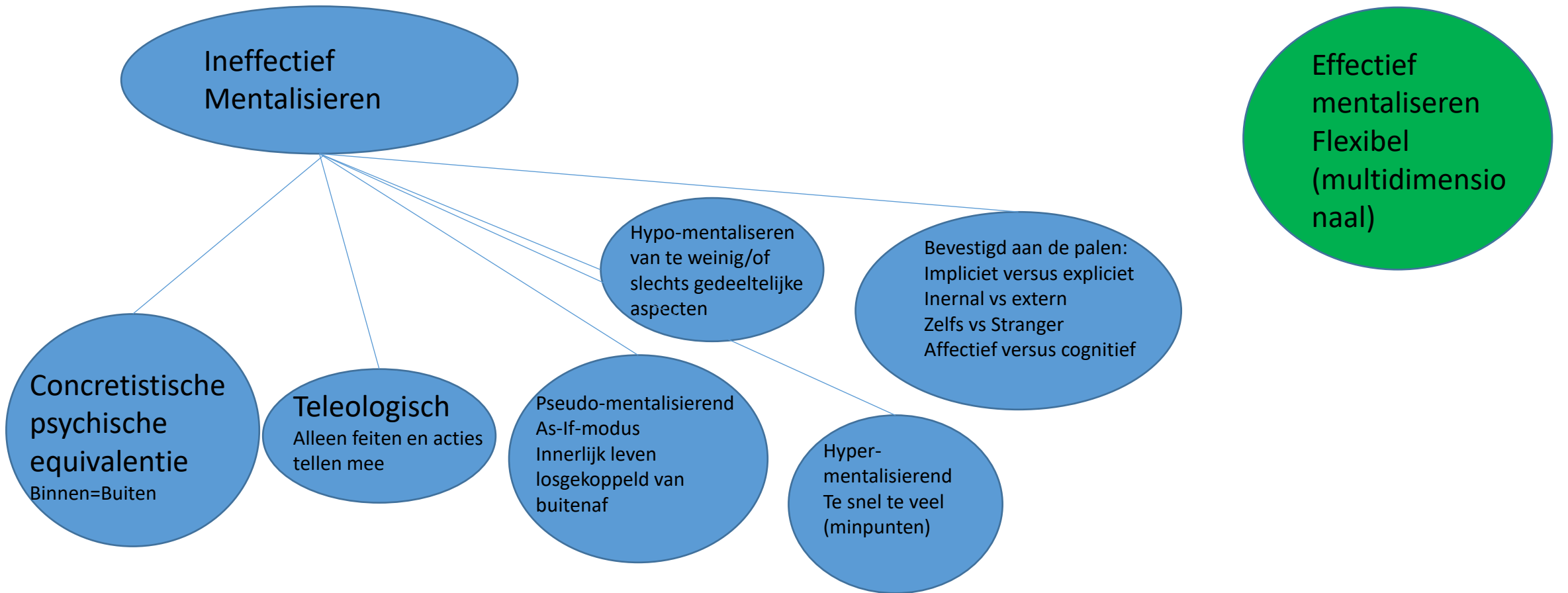

- **alle polen / dimensies worden gebruikt**
- **Situatie- en relatiespecifieke balans tussen de polen**
- **diverse perspectieven mogelijk**

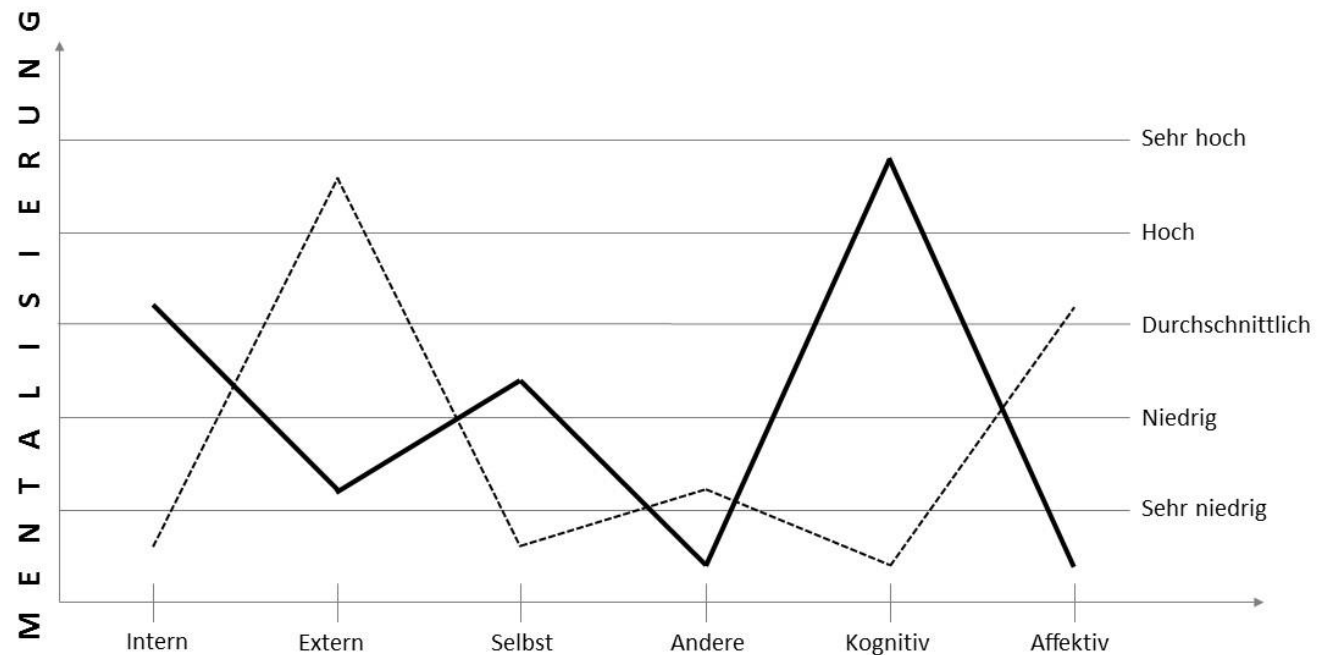
Falen van mentaliseren

---

1. Ineffectief mentaliseren als fixatie op pool(en)
2. Ineenstorting van mentaliseren en toevlucht tot prementaliserende modi, hypo- en hypermentalisatie
3. Mentaliseren en stress

Ineffectief mentaliseren: fixatie op pool(en)

Legende:

----- Prototypisches Mentalisierungsprofil für Borderline Persönlichkeitsstörung

———— Prototypisches Mentalisierungsprofil für Narzisstische Persönlichkeitsstörung

Concretistisch begrip

- Alles is concreet.
- Alleen feiten of evaluaties worden gepresenteerd. Invloed van situationele of fysieke factoren die te veel worden benadrukt
- Inhoud van denken en voelen wekt angst op, gedachten zijn niet alleen gedachten.
- Betekenissen, symbolen, emoties worden niet waargenomen
- Er is maar één waarheid, verschillende perspectieven kunnen niet worden genomen
- Gebrek aan aandacht voor de gedachten, gevoelens en verlangens van anderen
- Neiging tot generalisaties en vooroordelen

Teleologische actie / instrumentalisatie van mentaliseren

Algemene informatie:

Mentaliseren wordt gebruikt om het gedrag van iemand anders te beheersen.

Vaak op een manier die schadelijk/schadelijk is voor de "gementaliseerde".

Een schijnbaar bijna overdreven / overdreven vermogen om te mentaliseren ten koste van het vermogen om de eigen mentale toestand te vertegenwoordigen.

Kennis van de emotionele toestand van een ander zonder het vermogen om ermee te resoneren.

Module 2: Mentalisatie falen

Pseudo-Mentaliseren

Kennis van gedachten en gevoelens wordt uitgebreid door de specifieke context

De kennis van gedachten en gevoelens wordt gepresenteerd in een ontwerp en complexiteit die het referentiekader mist.

Idealisering van inzicht omwille van zichzelf

Gedachten over anderen worden door hen als ondoorzichtig en verwarrend ervaren

Basis: geen betrouwbaar psychologisch model beschikbaar

Hypo-mentaliserings

Niveau boven concretistisch en teleologisch; "een beetje" mentaliseren, nog niet effectief, nog niet geschikt voor de situatie,

Hyper-Mentaliseren

Gaat hand in hand met hypervigilantie, onbetwiste aannames en ongecontroleerde, buitensporige redeneringen.

Bateman & Fonagy, 2015

Kan regelmatig worden waargenomen:

1. als een persoon zich in een staat van hoge opwinding bevindt.
2. wanneer een differentiatie van zichzelf en anderen in relatie tot de toeschrijving van een mentale toestand faalt.
3. als het vermogen om cognities en effecten te integreren beperkt is.
4. als de switch tussen automatische en expliciete mentalisatie mislukt.

Welke situaties verminderen het vermogen om te mentaliseren?

---

1. Stress
2. Intensieve relaties (activering van het bindingssysteem))
3. Je onbegrepen voelen
4. Trauma-geassocieerde momenten

Module 2: Mentaliseren en Stress

Stress en zelfregulatie

Mentaliseren

is het moeilijkst wanneer we
meest behoefte.

Hoe gehechtheid gerelateerd is aan het beïnvloeden van regelgeving

Regulering van emoties

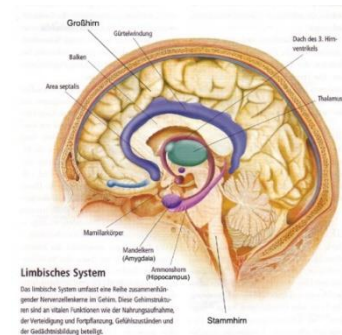
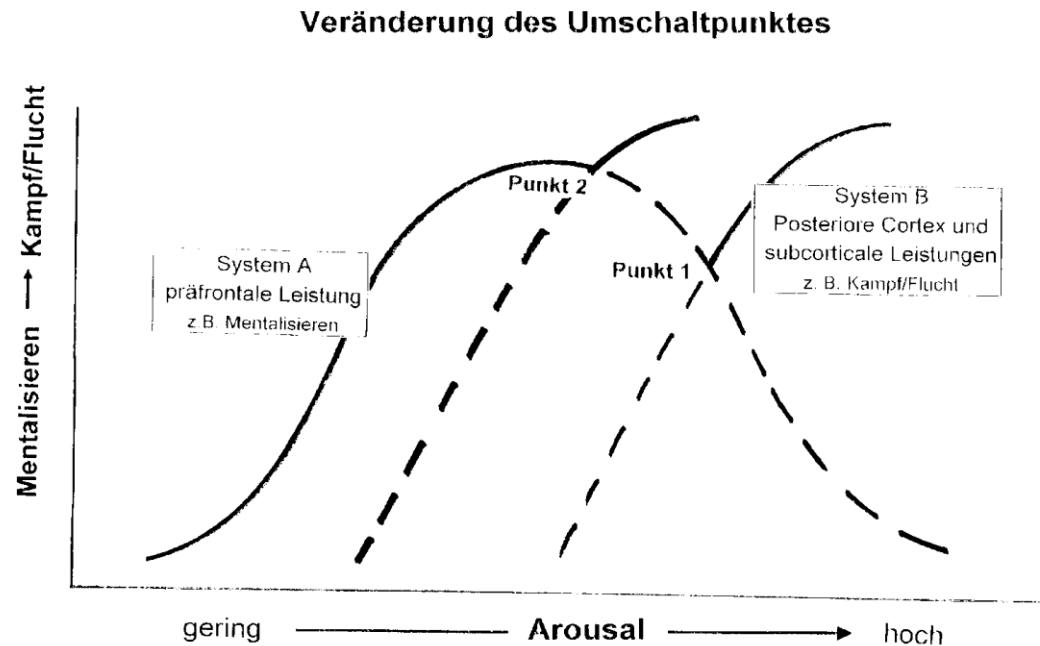
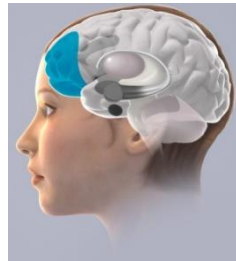
BINDEND

**EPISTEMISCHES
VERTROUWEN**

Stressafhankelijke informatieverwerking

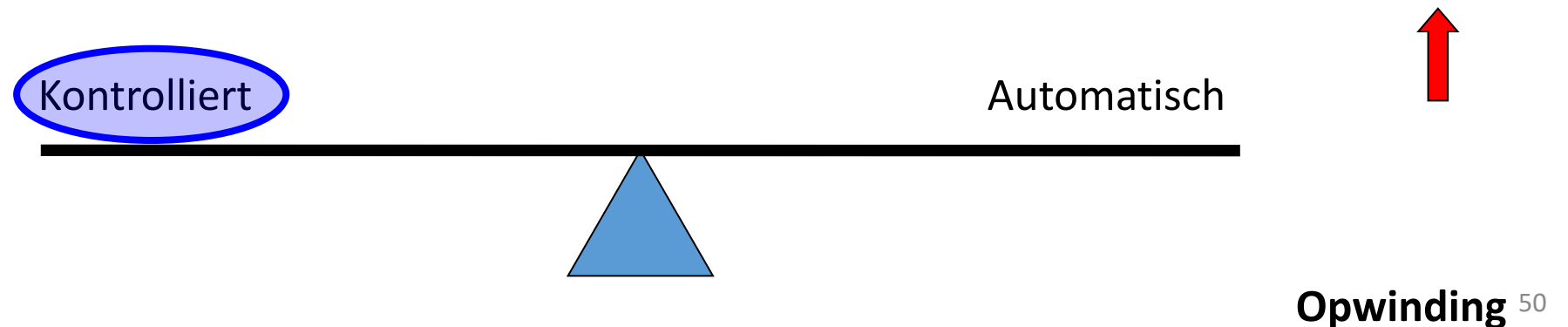
Bio-behavioral switch model (Luyten et al. 2015)

Das Modell zweier Erregungsmodule (Mayes 2000)

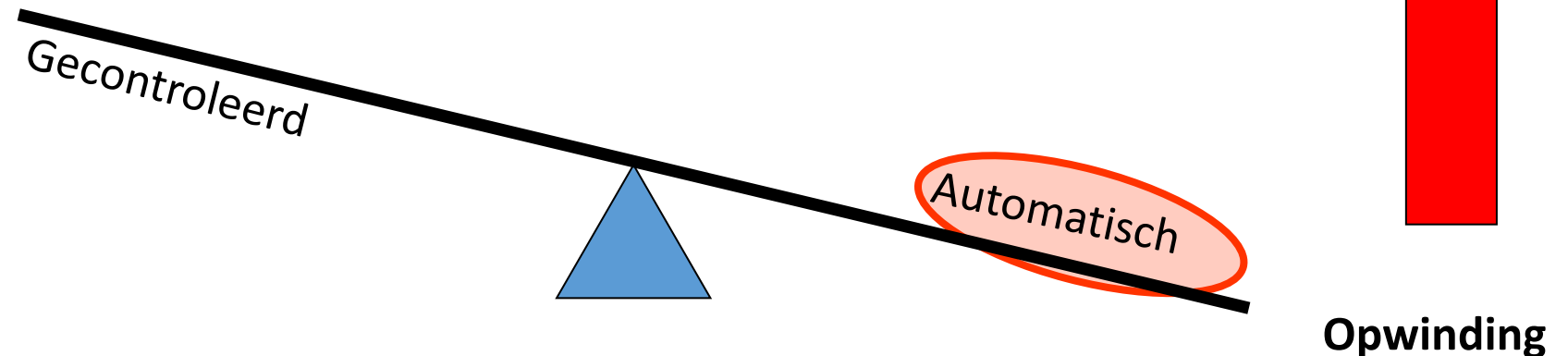
Dimensies van mentaliseren: impliciet/automatisch versus expliciet/gecontroleerd

Onder hoge arousal neemt het psychologisch begrip af en leidt het snel tot verwarring over mentale toestanden

Dimensies van mentaliseren: impliciet/automatisch versus expliciet/gecontroleerd

De **claim om thema's te onderzoeken** die intense emotionele reacties veroorzaken die bewuste reflectie en expliciete mentalisering met zich meebrengen, is moeilijk te verzoenen met het vermogen van de persoon om dit onder stress te doen.

Module 2: Mentaliseren en Stress

Sociaal "besmettingsmodel"

---

1. Mentaliseren leidt tot mentaliseren
2. Niet-mentaliseren genereert niet-mentaliseren

Ineenstorting van het vermogen om te mentaliseren - Gevolgen voor andere dimensies?

- Niet-mentaliseren triggert intense, moeilijk te verdragen gevoelens bij de ander. Vaak zijn dergelijke niet-mentaliserende interacties repetitief en voorspelbaar..
- Niet-mentaliseren leidt tot het proberen te beheersen van gedrag in plaats van het te begrijpen. Controlerend gedrag triggert sterke emoties bij de anderen, zodat hij niet kan mentaliseren.
- Conclusie: Creëer stressvrije of stressverlagende ruimte....

Module 2: Mentaliseren en Stress

Stress en zelfregulatie

Verandering van perspectief: Gedrag niet het uitgangspunt maar het resultaat van een proces ("aannee van een goede reden")

Mentaliseren faalt en (tijdelijk) verlies van het vermogen om te controleren

Her-enscenering en externalisering van een vreemd zelf

Effecten van dwang of controle

---

*„[...] Systemen vol geweld of dwingende contexten (bijvoorbeeld hulp aan daders, zorgzaamheid) hebben vaak een remmend effect op het mentaliseren (Twemlow, Fonagy, Sacco 2005, Straub & Stavrou 2014). **Door dwang, sterke controle of bedreigingen worden angst, woede en vernedering gegenereerd en worden niet-mentaliserende cycli in stand gehouden.** Dit betekent dat er vaak een chronisch falen van mentaliseren in deze omgeving.“ (Kirsch & Zapp in Druck)*

Drie soorten conflicten en hun gevolgen (Gingelmaier & Kirsch 2020)

1. (Opzettelijke) provocaties, grensovergangen

(bijv. ergernis, prikkels, nieuwsgierigheid, competitie, genegenheid, groepsdynamiek, contact, (seks.) Aantrekkingskracht, verveling, projecties, onzekerheid, ontwikkelingsconflicten, angst, testen...)

Waarom het conflict?

Situationeel, ontwikkelingspsychologisch, biografisch in de pedagogische instelling.

Transacties:

Speels en humoristisch de-escaleren of grenzen aangeven (professioneel mentaliseren = niet contra-agressief, geen wraak).

2. Hete conflicten (impulsieve emotionele doorbraken))

Wat triggers?

Wat voorkomt emotieregulatie in de hete situatie?

Transacties:

Denk aan zelfbedreiking en extern gevaar.

- Hoe kan emotieregulatie worden opgebouwd en ondersteund, vooral voor warme fasen?

3. Koude conflicten (empathiestoornis))

Waarom geen empathie?

- Denk aan machteloosheidsdynamiek (biografisch).
- Onderwerp: Angst (vermijding, verwerking)

Transacties

Betrouwbaarheid van de ped. professionals & Instellingen

- Werk aan de grenzen (manipulatie, kleinste vooruitgang, regressie en frustratie alomtegenwoordig)
- Permanent relationship work bij Epistemic Trust
- Elke vorm van gevoelens tonen, ondersteunen (angst, kwetsuur).
- Bescherm slachtoffers

Module 2: Niet-mentaliserende modi waarnemen in jezelf en anderen

Verkeerd begrepen worden

Hoewel het vermogen om mentale toestanden in de ander te herkennen en te begrijpen belangrijk is, blijft het essentieel om je bewust te zijn van je eigen beperkingen van dit vermogen.

Ten eerste: Interventies op basis van verkeerde aannames leiden (minstens) tot verwarring

Ten tweede: Verkeerd begrepen worden is een zeer aversieve ervaring

Het triggert sterke emoties, die kunnen resulteren in dwanghandelingen, terugtrekking, vijandigheid, het zoeken naar bescherming en afwijzing.

Module 2: Niet-mentaliserende modi waarnemen in jezelf en anderen

Switch-point en verlies van mentaliseren

Gehechtheid	Omschakelpunt (Niveau)	Omvang van de reactie	Expliciete M. herstellen
Veilig	Hoog	Gemiddeld	Snel
Hyperactiverend (onzeker- ambivalent)	laag (hyperresponsief hechtingssysteem)	Sterk	Langzaam
Deactiverend, (onveilig vermijding)	Vrij hoog (emotionele afstand, cognitief, alleen emotioneel bij hoge stressniveaus)	Zwak (maar sterk met toenemende stress)	Relatief snel
Gedesorganiseerd (Deactiverende en Hyperactiverende Strategieën)	Onsamenhangend	Sterk	Langzaam

Module 2: Niet-mentaliserende modi waarnemen in jezelf en anderen

Ineffectief mentaliseren – Definitie en gevolgen

Ineffectief mentaliseren = gevolg van mislukte mentaliseringspogingen als gevolg van beperkte kwaliteiten van mentaliseren

Onvermogen om rekening te houden met de **complexiteit** van mentale toestanden in het zelf en anderen:

Constructieve en **progressieve interpersoonlijke en sociale participatie is verminderd**

Onvermogen om zelftoestanden te kalibreren via de psyche van anderen

Moeite met het identificeren en moduleren van de eigen emoties

Beperkte acceptatie van **alternatieve perspectieven**

Moeilijkheden bij het vinden van gemeenschappelijke standpunten

Module 2: Niet-mentaliserende modi waarnemen in jezelf en anderen

Indicatoren van ineffectief mentaliseren

Focus op externe factoren zoals school, buren, jeugdzorgbureau

Focus op fysieke of structurele labels (moe, lui, slim, zelfdestructief, depressief)

Neiging anderen te benoemen met labels, stereotypen ("Hij wil gewoon weer de aandacht trekken!")

Niet-vragend, geen nieuwsgierigheid, categorisch ("Ze haat wiskunde")

Afwezigheid van inhoud (bijv. depressie)

Module 2: Niet-mentaliserende modi waarnemen in jezelf en anderen

Indicatoren van ineffectief mentaliseren

Constance verwijzing naar **regels**, verantwoordelijkheden, 'shoulds' en 'should nots'

Ontkenning van verantwoordelijkheid of bewustzijn van het probleem

Aantijgingen, de fout in de andere zoeken

Gebrek aan openheid voor andere perspectieven, starheid

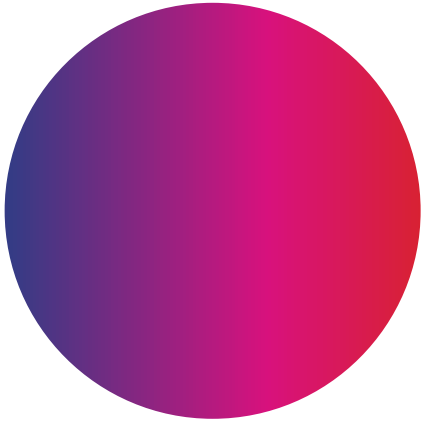
Insinuaties in plaats van begrip

Module 2: 4. Niet-mentaliserende modi waarnemen in jezelf en anderen

NIEUW: Wat je merkt aan jezelf:

Gebaseerd op klinische dia's over wat je geneigd bent te doen wanneer de ander hypo/hypermentalized is of in een van de modi

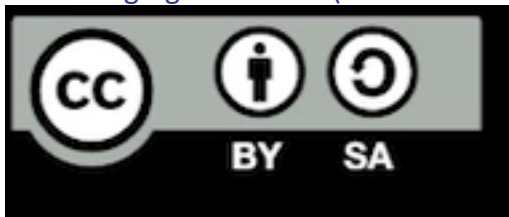
MentEd

Mentalisierungsbasierte Pädagogik

Nolte, Tobias (module manager) met medewerking van
Gingelmaier, S.; Turner, A.; Kirsch, H.

Aanbevolen:

Nolte, Tobias (2021). Modul 2: Epistemisches Vertrauen,
Mentalisierungsstörungen, Bindungsaktivierung und Stress.
Curriculum Mentalisierungstraining
für pädagogische Fachkräfte des Netzwerkes Mentalisierungsbasier
te Pädagogik. URL. (Datum Abruf)

Evangelische Hochschule
Darmstadt
University of Applied Sciences
eh-darmstadt.de

With the support of the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Epistemisch vertrouwen, herkenning van psychische stoornissen, hechtingsactivatie en stress

Literatuur

Handbuch meins
Handbuch St und H
Fonagy

Allen, J., Fonagy, P., Bateman, A. 2011
Brockmann Kirsch (2020) Semianr Mentalisieren in der Psychotherapie
Bateman & Fonagy, 2015
Choi-Kain & Gunderson, Am J Psychiat 2008)
Corriveau et al. 2009
Corriveau, Harris, Meins et al.,
Csibra & Gergely, 2009, 2011
Gingelmaier 17

Epistemisch vertrouwen, herkenning van psychische stoornissen, hechtingsactivatie en stress

Literatuur

Egyed, Király u. Gergely, 2013

Fonagy 15

Fonagy & Alison 2014

Gingelmaier 17

Kirsch & Zapp in Druck

Mayes 2000

Sperber et al., 2010

Tomasello 2014

Zemke- Brockmann-Kirsch (2020)

Module 2: Epistemisch vertrouwen, herkenning van mentalisatiestoornissen, hechtingsactivering en stress

Afbeeldings-/fotobronnen

BEISPIEL: Folie 4, Harry Harlow: <https://pages.uoregon.edu/adoption/studies/HarlowMLE.htm>

Folien Peter Fonagy - Quelle ?

Quelle: veggies-linz.at

Folien

5
6
7
8
10
12
21
26
27
28
48
56
64
68